

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ТА ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА LEGAL REGULATION OF ACCOUNTING AND TAXATION OF COMPANY PROFITS

Загорельська Т.Ю.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, економіки і управління персоналом,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Шакун А.А.

студентка,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Розглянуто нормативні акти бухгалтерського та податкового обліку щодо формування інформації про фінансові результати та розподілення прибутку. Проаналізовано національні та міжнародні стандарти складання звіту про фінансові результати. Рекомендовано представляти фінансову звітність відповідно до міжнародних стандартів.

Ключові слова: нормативні акти, положення бухгалтерського обліку, прибуток, доходи, витрати, фінансові результати, звітність.

Рассмотрены нормативные акты бухгалтерского и налогового учета по формированию информации о финансовых результатах и распределении прибыли. Проанализированы национальные и международные стандарты составления отчета о финансовых результатах. Рекомендуется представлять финансовую отчетность в соответствии с международными стандартами.

Ключевые слова: нормативные акты, положения бухгалтерского учёта, прибыль, доходы, расходы, финансовые результаты, отчётность.

The instruments studied accounting and taxation at formation of information on the financial results and profit distribution. Analyzed national and international standards reporting on financial results. It is recommended to submit financial statements in accordance with international standards.

Keywords: standarts, Generally Accepted Accounting Principles, profit, receipts, expenditures, financial results, report.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Зміни законодавчої системи негативно впливають на формування прибутковості підприємств та призводять до збільшення ризику неефективності їх функціонування. За цих умов важливим завданням кожного підприємства є адаптація до нестабільного ринкового середовища та постійних змін бухгалтерського та податкового обліку. Необхідність вдосконалення законодавчої бази держави позитивно вплине на діяльність підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Над питанням про законодавчо-нормативне забезпечення обліку прибутку працювали такі вчені, як В. Швець, Г. Голубнича, Ф. Бутинець, Я. Герасимович, Г. Кірейцев, В. Лінник, Н. Чебанова, А. Кузьмінський, М. Лучко, Г. Андрєєва та інші [8]. Також цим питання присвячено закордонні публікації

таких авторів, як М. ван Бред, Г. Велш, А. Джон, К. Друрі, Б. Нідлз, Е. Хендріксен, А. Шеремет, та інші.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою даної статті є аналіз нормативно-правових актів, що регулюють бухгалтерський та податковий облік формування прибутку на промислових підприємствах України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Діяльність будь-якого підприємства спрямована на одержання прибутку. Прибуток є джерелом збільшення капіталу в результаті діяльності підприємства.

Прибуток – найважливіший показник, що характеризує господарську діяльність підприємства. Інформацію про розмір одержаного прибутку на підприємстві власники та менеджери отримують за даними обліку фінансових результатів. Облік фінансових результатів є центральним й одним з найбільш важливих питань у всій системі бухгалтерського обліку.

Діяльність суб'єктів підприємництва у галузі фінансових, господарських та трудових відносин регулюється актами вищої юридичної сили, що містяться в законах України. Всі нормативні документи, які мають необхідну інформацію надходить з постанов Кабінету Міністрів України, Національного банку України, наказів Міністерства фінансів України. Нормативна інформація не може суперечити правовій інформації.

Господарський кодекс України (далі – ГКУ) регулює формування та розподіл прибутку різних видів діяльності. Згідно із цим нормативним документом, пункт 2 статті 3 регулює господарську діяльність та господарські відносини, визначає прибуток, є основною метою підприємства.

Пункт 5 статті 87 ГКУ визначає порядок формування прибутку товариства і говорить, що прибуток господарського товариства утворюється з надходжень від його господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці. З економічного прибутку товариства сплачуються передбачені законом податки та інші обов'язкові платежі, а також відсотки за кредитами банків і за облігаціями. Прибуток, одержаний після зазначених розрахунків, залишається у розпорядженні товариства, яке визначає напрями його використання відповідно до установчих документів товариства.

У пункті 6 статті 191 ГКУ зазначено, що органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування під час встановлення фіксованих цін, застосування яких унеможливує одержання прибутку суб'єктами підприємництва, зобов'язані надати цим суб'єктам дотацію відповідно до закону.

Безоплатне вилучення прибутку (доходу) передбачає собою стаття 240 ГКУ, де вказано, що прибуток (дохід), одержаний суб'єктом господарювання внаслідок порушення встановлених законодавством правил здійснення господарської діяльності, а також суми прихованого (заниженого) прибутку (доходу) чи суми податку, несплаченого за прихований об'єкт оподаткування, підлягають вилученню в дохід відповідного бюджету в порядку, встановленому законом. Крім того, із суб'єкта господарювання стягується у випадках і порядку, передбачених законом, штраф, але не більше ніж у двократному розмірі вилученої суми, а у разі повторного порушення протягом року після застосування цієї санкції – у трикратному розмірі вилученої суми. Перелік порушень, за які до суб'єкта господарювання застосовуються санкції, передбачені цією статтею, а також порядок їх застосування визначаються законами.

Відповідно до статті 253 ГКУ прибуток (дохід), незаконно одержаний суб'єктами підприємницької діяльності в результаті порушення статей 29, 30 і 32 ГКУ, стягується за рішенням суду до державного бюджету України.

Господарським кодексом України визначено основні засади господарювання в Україні й регулює господарські відносини, що виникають в процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання. Використовується цей документ для визначення правових основ господарської діяльності підприємства [1].

Згідно з Податковим кодексом України, об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень цього розділу [2].

За останній період в економіці країни відбулися зміни, які привели до переходу бухгалтерського обліку на рівень міжнародних стандартів обліку та звітності. З'явилися науково-економічні джерела, в яких важливе питання відводиться формуванню й зображенню в бухгалтерському обліку доходів і витрат. Від повноти відображення в бухгалтерському обліку та звітності інформації про доходи, витрати і фінансовий результат діяльності залежить якість представлених у бухгалтерській звітності відомостей.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (International Financial Reporting Standards) – це зведення документів стандартів, що регулюють принципи та правила складання фінансової звітності, необхідної зовнішнім користувачам для прийняття ними економічних рішень щодо організації [3].

Міжнародні стандарти носять рекомендаційний характер, і країни можуть самостійно приймати рішення про їх використання. Принциповою основою переходу на міжнародні стандарти, перш за все, має бути визнання загальних принципів підготовки та складання фінансової звітності. Принципи підготовки та складання фінансової звітності сформульовані у вигляді окремого документа. Цей документ не є стандартом й не містить обов'язкових вимог і рекомендацій.

У цей час питання переходу українських компаній на Міжнародні стандарти фінансової звітності набуло надзвичайну актуальність. Вже сьогодні Міністерство фінансів поступово вносить зміни до національних стандартів, наближуючи їх до міжнародних. Це зумовлено визнанням МСФЗ як одного з головних інструментів, що гарантує надання прозорої й уніфікованої інформації про фінансовий стан компанії для широкого кола учасників ринку, у тому числі й закордонних.

Використання МСФЗ для подання звітності є необхідною процедурою під час виходу на міжнародні ринки, дозволяючи таким чином роз-

ширити коло потенційних інвесторів. Впровадження МСФЗ дає можливість вдосконалювати внутрішню систему управління підприємством шляхом використання єдиних методик обліку з метою управління господарською діяльністю, а також підвищити конкурентоспроможність компанії внаслідок забезпечення надійною та прозорою інформацією зацікавлених користувачів [6].

Публічні акціонерні товариства, банки та страховики мають складати фінансову та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) починаючи з 1 січня 2012 року, а інші учасники фінансового ринку – з 2013 або 2014 року.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає мету, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів. Норми цього положення (стандарту) застосовуються до фінансової звітності й консолідованої фінансової звітності юридичних осіб усіх форм власності (крім банків та бюджетних установ), які зобов'язані подавати фінансову звітність відповідно до законодавства.

У фінансовій звітності обов'язково наводиться інформація, розкриття якої вимагають національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку або міжнародні стандарти фінансової звітності та інші нормативно-правові акти Міністерства фінансів України з питань бухгалтерського обліку [4].

Згідно з Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності» від 28.03.2013 № 433, метою складання звіту про фінансові результати є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки й

збитки та сукупний дохід підприємства за звітний період.

У звіті про фінансові результати наводяться доходи й витрати, які відповідають критеріям, визначеним у національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку [5].

Інформація про доходи підприємства є в П(С)БО 15 «Дохід». Зокрема, статті 5–11 регламентують визнання та класифікацію доходів. Так, згідно зі статтею 10, визнані доходи класифікуються в бухгалтерському обліку за такими групами:

- а) дохід (виторг) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- б) інші операційні доходи;
- в) фінансові доходи;
- г) інші доходи;

Оцінення доходів регламентується статтями 21–24 П(С)БО 15: дохід вноситься в бухгалтерський облік в сумі справедливої вартості активів, що отримані або підлягають отриманню. У разі відстрочення платежу, внаслідок чого виникає різниця між справедливою вартістю та номінальною сумою коштів або їх еквівалентів, які підлягають отриманню за продукцію (товари, роботи, послуги та інші активи), така різниця визнається доходом у вигляді відсотків [4].

Усі підприємства за період своєї діяльності зазнають витрат під час виробництва своєї продукції, що приводить до збільшення або зменшення собівартості продукції. Прибуток (збиток) прямо пропорційно залежить від собівартості. Для правильного віднесення витрат до собівартості виготовленої продукції використовують П(С)БО 16 «Витрати», яке визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства, їх класифікацію та витрати, які не відносяться до собівартості виготовленої продукції [4].

Таблиця 1

Порівняння методик складання звіту про фінансові результати відповідно до П(С)БО та МСФЗ

Ознаки	П(С)БО	МСФЗ
Форма звітності	Форма є регламентованою, перший розділ – інформація про доходи та витрати, які класифіковані за функціями, другий розділ – про витрати, які класифіковані за елементами	Форма не регламентована, дозволяється вибір класифікації операційних витрат за функціями чи за елементами
Види діяльності	Основна, операційна, фінансова	Операційна, фінансова, інвестиційна
Зміст статей	1. Понаднормативні витрати запасів відображають у складі загально виробничих витрат. 2. Витрати на безнадійні борги відображаються у складі інших операційних витрат. 3. Інші доходи та інші витрати розкриваються за окремими однойменними статтями. 4. Прибуток (збиток) від фінансових інвестицій відображається у складі інших доходів і витрат	1. Понаднормативні витрати запасів відображають за статтею «собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)». 2. Витрати на безнадійні борги відображається у складі витрат на збут. 3. Усі інші доходи та інші витрати відносяться до складу інших операційних доходів і витрат. 4. Прибуток (збиток) від фінансових інвестицій відображається у складі фінансових доходів і витрат

Порівняння методик складання звіту про фінансові результати відповідно до П(С)БО та МСФЗ [7] зображено в табл. 1.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Порівнявши Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку України з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку щодо методики складання звіту про фінансові результати, можна зробити висновок, що існують значні відмінності, що приводить до суттєвих розбіжностей між фінансовими звітами. НП(С)БО вимагає регламентованої побудови звіту про фінансові результати та недопустима можливість зміни складу статей. МСФЗ є рекомендованими до побудови звіту.

Формування інформації про фінансові результати й розподіл прибутку регламентується цілим переліком нормативних актів бухгалтерського обліку. Зміни в чинних Положеннях породжує відсутність розуміння взаємозв'язків між різними показниками фінансових результатів і необхідністю їх формування. Також не вирішено багато концептуальні питання, що стосуються, перш за все, принципів взаємодії нормативного регулювання бухгалтерського й податкового законодавства, що сьогодні є актуальною проблемою. Наявні протиріччя в системах бухгалтерського та податкового обліку фінансових результатів вимагають ретельного аналізу й дослідження, але для цього потрібно

чітко розуміти відмінності бухгалтерського та податкового обліку.

Пропозиції щодо подальшого дослідження питань законодавчо-нормативного забезпечення обліку прибутку пов'язані із тим, що в умовах впровадження та застосування МСФЗ виникає потреба у рішенні цілого комплексу питань методології та організації формування й розкриття обліково-аналітичної інформації у фінансовій звітності, як про це пише Г.П. Голубнича: «Возникает потребность в решении целого комплекса вопросов методологического характера. К ним, в частности, относятся методология и организация формирования и раскрытия учетно-аналитической информации, содержащейся в финансовой отчетности» [9].

У майбутньому для України буде корисним повний перехід обліку на МСФЗ. Чинне українське законодавство ґрунтується на МСФЗ, однак воно не має прямого перекладу відповідних стандартів. Якщо звітність ґрунтується на національних стандартах, які суттєво відрізняються від міжнародних це не змінно приводитиме до розбіжності результатів показників українських підприємств з показниками їх іноземних конкурентів.

Законодавча та нормативна база бухгалтерського та податкового обліку України перебуває на стадії наближення до міжнародних стандартів. Система нормативного регулювання бухгалтерського обліку потребує додаткових реформувальних

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV (зі змінами від 25.12.2015 № 922-VIII) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI (зі змінами від 01.06.2016 № 1084-19) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-14 (зі змінами від 03.09.2015 № 675-19) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
4. Загальні вимоги до фінансової звітності: національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1, затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 р. № 433 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnuk.com.ua/ua/pubs/id/5229>.
6. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: [навч. посібник] / І.В. Жолнер. – К.: НУХТ, 2012. – 335 с.
7. Гуляєва Д.О. Методичні аспекти складання звіту про прибутки та збитки за П(С)БО та МСФЗ / Д.О. Гуляєва // Управління розвитком. – 2012. – № 18. – С. 166–168
8. Глушко Л.В. Законодавчо-нормативне забезпечення обліку аналізу доходів / Л.В. Глушко // Науковий світ. – 2016. – № 42. – С. 50–56.
9. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: [підручник] / В.Г. Швець. – К.: Знання, 2008. – 447 с.